

EU I ZAPADNI BALKAN

- , Proces stabilizacije i pridruživanja, SSP,
pristupni pregovori

Prof. dr Gordana Djurović

EU i SFRJ/SRJ/SCG...

- **2.12.1967. Deklaracija o odnosima EEZ-SFRJ**
- **1970. i 1973. – prvi Trgovinski sporazumi SFRJ - EEZ** - SFRJ je postala korisnik **Opšte šeme preferencijala**, instrumenta trgovinske politike EEZ /carinske povlastice, preferencijali, EEZ daje prema zemlji korisnici preferencijala za različite robe/
- **2.april 1980. – Sporazum o saradnji SFRJ i EEZ** - regulacija robne razmjene, finansijske i industrijske saradnje, poljoprivrede, saobraćaja, turizma, naučno-tehničke saradnje, kao i saradnje u socijalnoj oblasti; predviđeno postepeno ukidanje carina i kvantitativnih ograničenja za određene robe u tri faze; osnovan je Mješoviti savjet za saradnju / pravo da donosi odluke obavezujuće za strane ugovornice/
- **1980 – Sporazum sa EZUČ** – saradnja u oblasti crne metalurgije
- **Prvi finansijski protokol 1982**, Drugi finansijski protokol 1988, Treći protokol o finansijskoj saradnji potpisan je 1991 i nije nikad stupio na snagu.
- 17.12.1990. potpisan je i **Okvirni sporazum PHARE izmedju SFRJ i EC**
- SFRJ se početkom devedesetih snažno institucionalno i finansijski vezuje za EZ
- Odluka Savjeta EZ o **uvođenju sankcija SFRJ** usvojena je 8.11.1991.g., a odluka o jednostranom otkazu Sporazuma o saradnji 25.11.1991.
- 27.4.1992. proglašena je SRJ **Odluka o suspenziji sankcija EZ donijeta je 4.12.1995.g.**
- Juna 1996. prva posjeta Predsjednika EK Žaka Santera i predsjedavajućeg Savjeta ministara Lamberta Dinija SRJ.
- Maja 1995., Vlada SRJ usvaja prvi **Program rada na harmonizaciji jugoslovenskog pravnog sistema sa pravnim sistemom Unije**
- 10. juna 1999. osnovan **Pakt stabilnosti za jugoistočnu Evropu**
- **Juni 2000. Feira, Portugal, Savjet EC**, zemlje regiona dobijaju “**status potencijalnog kandidata**” (PSP – evropska perspektiva zemalja Zapadnog Balkana). Na predlog Francuske, najavljeno sazivanje velikog samita sa zemljama regiona, da bi se podstakao proces EI /**Zagreb**, 24. novembar 2000./
- **ATM** - Autonomne trgovinske povlastice EU prema zemljama zapadnog Balkana (**18.9.2000**) - preferencijalni tretman za izvoz najvećeg dijela industrijskih i poljoprivrednih proizvoda na tržište EU, bez carina (ne i za meso, ribu, vino, tekstil); produžavane svakih 5 godina (do 2006, do 2010, do 2015..)

Pogled na EU sa Balkana

WHY
EUROPEAN UNION?

- Magnetna privlačnost integracija ostaje, iako je znatno doba proširenja zamijenjeno pragmatičnim evrorealizmom
- Brzina pristupa je važna, ali je nivo spremnosti još važniji (i zemalja ZB i EU)

POLITIČKI

(Kopenhagen, 1993)

- Demokratija i vladavina prava
- Ljudska prava
- Manjine

EKONOMSKI

(Kopenhagen, 1993)

- Efikasna tržišna ekonomija
- Sposobnost suočavanja s pritiscima konkurencije koja dolazi sa EU tržišta

PRAVNI

(Kopenhagen, 1993)

- Sposobnost preuzimanja obaveza članstva

ADMINISTRATIVNI

(Madrid, 1995.)

- Prilagodavanje administrativnih struktura

REGION ZB (1997, 2006)

- Saradnja s MKSJ (ICTY)
- Povratak izbjeglica
- Zaštita manjina
- Sloboda medija
- Reforma pravosuđa
- Regionalna saradnja i razvoj dobrosusjedstva
- Kondicionalnost, konsolidacija, komunikacija,

“ENLARGEMENT +”

- Fokus na političke kriterijume, posebno nezavisnost pravosuđa, borbu protiv korupcije i org. Kriminala (RO, BG)
- Integracioni kapacitet Unije
- Apsorpcioni kapacitet zemlje kandidata da usvoji Acquis, pravila i standarde
- Kredibilitet procesa
- Početak pregovora sa poglavljima 23 & 24
- Mjeljivi rezultati sprovođenja

1. FUNKCIONALNA (EFIKASNA) TRŽIŠNA EKONOMIJA:

- ravnoteža između P i T uspostavljena kroz slobodnu tržišnu utakmicu različitih aktera;
- liberalizacija cijena i trgovine;
- ukidanje svih značajnijih barijera pristupu (kod osnivanja firmi) i izlasku sa tržišta (stečajni postupak);
- **pravni sistem** u svim oblastima privrednog života, uključujući i zaštitu prava intel.svojine, treba da bude uspostavljen, u skladu sa EU standardima;
- uspostavljene i **adekvatne institucije** koje će pratiti njihovo sprovođenje i komunicirati sa odgovarajućim institucijama EU i institucijama drugih MS u svim oblastima ek. saradnje;
- **puna primjena i poštovanje propisa i ugovora u privredi;**
- **zaštita vlasničkih prava i ukidanje biznis barijera** koje onemogućavaju postojanje osnovnih tržišnih sloboda i slobodan protok svih faktora;
- uspostavljanje **makroekonomske stabilnosti, kontrola inflacije, održive javne finansije i ravnoteža platnog bilansa;**
- postojanje širokog **kosenzusa o osnovama ekonomske politike i dobrog upravljanja;** izgradnja **finansijskog sektora** na nivou da kanališe štednju prema produktivnim investicijama.

2. KAPACITET ZA SUOČAVANJE SA KONKURENTSKIM PRITISKOM I TRŽIŠNIM SNAGAMA KOJE DOLAZE SA EU TRŽ:

- postojanje funkcionalne tržišne ekonomije, sa zadovoljavanjućim nivoom makroek. stabilnosti, kako bi svi ekonomski akteri mogli donositi svoje odluke u **ambijentu stabilnosti i predvidljivosti;**
- dovoljan obim, po prihvatljivim troškovima, **ljudskog i fizičkog kapitala**, uključujući infrastrukturu, obrazovanje i istraživanje, kao i dalji razvoj ovih resursa;
- kreiranje adekvatnog i harmonizovanog **pravnog sistema**, kao i onog obima i kvaliteta vladinih **mjera EP**, koji će podsticati konkurentnost kompanija kroz trgovinsku politiku, politiku zaštite konkurencije, državnu pomoć, podršku MSP, itd.;
- adekvatan nivo i struktura **trgovinske integracije zemlje sa EU tržištem** treba da se ostvari prije pristupanja (i vrste roba i obim razmjene);
- usklađivanje **proporcije malih preduzeća** u ukupnoj strukturi kompanija u skladu sa mogućnostima ekonomskog razvoja zemlje i dostignutog nivoa integracije tržišta

FAZE PSP

I FAZA

- Država izražava zainteresovanost za uspostavljanje SSP sa EU
- Procjena opštih uslova unutar države (ekonomskih, socijalnih, pravnih i političkih), kao i priprema administrativnih struktura (stvaranje i jačanje nadležnih državnih institucija)
- SM EU usvaja “Studiju izvodljivosti”

II FAZA

- Otvaranje pregovora o SSP, njegovo postpisivanje i efikasno sprovođenje u planiranom ili kracem roku
- SSP je međunarodni ugovor između države potpisnice i EU koji uspostavlja **pravni okvir za uzajamnu saradnju i postepeno približavanje evropskim standardima**
- Proces ratifikacije SSP u 27 parlamenata zemalja EU
- **Privremeni sporazum o trgovinskim i sa njima povezanim pitanjima** između EU i države ZB (*Interim Agreement*).
Osnovni cilj je obezbjeđenje zone slobodne trgovine.

STRUKTURA SSP

Struktura SSP zemalja regiona je gotovo identična sa tzv. Evropskim sporazumima koje su zaključivale zemlje petog proširenja - novina je glava III:

1. **Opšti principi;**
2. **Politički dijalog;**
3. **Regionalna saradnja;**
4. **Slobodno kretanje roba;**
5. **Kretanje radnika, poslovni nastan, pružanje usluga, kapital;**
6. **Harmonizacija prava;**
7. **Pravosuđe i unutrašnji poslovi;**
8. **Politike saradnje;**
9. **Finansijska saradnja;**
10. **Institucionalne, opšte i završne odredbe.**

FTA, politički dijalog, politike saradnje...

- Pored obaveza koje se odnose na kreiranje **zone slobodne trgovine**, druge ugovorne obaveze po osnovu SSP odnose se na:
  - uspostavljanje političkog dijaloga između EU i zemlje potpisnice;
  - razvoj demokratije, poštovanje ljudskih prava, vladavinu zakona i uspostavljanje slobodnog tržišta;
  - kretanje radne snage, izjednačavanje statusa preduzeća iz EU koja se osnivaju u zemlji potpisnici, pitanja u vezi se pružanjem usluga;
  - postepena harmonizacija nacionalnog zakonodavstva sa propisima EU, a naročito u oblastima relevantnim za uspostavljanje jedinstvenog tržišta (pravila koja se odnose na razvoj konkurencije, državnu pomoć, zaštitu prava intelektualne, komercijalne i industrijske svojine, javne nabavke, zaštitu potrošača, standarde i sl.);
- ekonomsku saradnju po najvažnijim sektorima; kulturnu saradnju;
- finansijsku saradnju (CARDS, kasnije IPA)

PROCES STABILIZACIJE I PRIDRUŽIVANJA /PSP/ – ZAPADNI BALKAN

FAZE PROCESA	HRVATSKA	MAKEDO NIJA	ALBANIJA	BiH	Kosovo*	SRBIJA	CRNA GORA
Dijalog zemlje sa EK: procjene stanja ek. pravnih i političkih kriterijuma, preporuke - Godišnji izvj.o PSP	Dijalog Radnih grupa od 02. 2000.	01.1998 - Sporazum o saradnji sa EU	11.2000,HLSG Upravna grupa na visokom nivou	KRG 1998 Smjernice za EU – «18 koraka» 2000	2009/SSP Track-mechanism	- KRG/ 6.2001-7.2002 (5 sast); - Unaprijedjeni stalni dijalog /EPD/ - redovni sastanci - Godišnji izvještaji o PSP /od 2002	
Studija izvodljivosti EK	24.5.'00.	16.6.'99.	/24.11.1999/ 6.6.'01.	18.11.'03.	10.10.'12	12. 04. 2005 /EK/	
EK usvaja direktivu o pregovorima i daje preporuku SM da pregovori počnu	19.07.2000.	8.09.1999.	28.11.2001.	14 uslova za start pregovora	22.4.2013	12.7.2005.	3.7.2006.
Savjet ministara (SM) usvaja direktivu o pregovorima	20.11.2000.	24.01.2000.	21.10.2002.	21.11.2005.	28.7.2013	3.10. 2005.	24.7.2006.
EK otpočinje pregovore	24.11.2000.	5.03.2000.	31.01.2003.	25. 11. 2005.	Oct 2013	/10.10.2005/ 7.11.2005	26.9 2006.
Parafiranje SSP	14.5.2001.	24.11.2000.	Februar 2006	4.12.2007	24.7.2014	7.11.2007	15.3.2007
POTPISIVANJE SSP I DEFINISANJE PLANA IMPLEMENTACIJE	29.10.2001. (6 godina)	9.04.2001. (10 godina)	12.6. 2006. (10 godina)	16.6.2008 (5 godina)	27.10.2015. (10 godina)	28.4.2008 (6 godina)	15.10.2007 (5 godina)
Na snazi Interim	1.03.2002.	1.06.2001.	1. 12. 2006	1. Jul 2008	1.1.2016.	*1.2.2009	1.1.2008.
Sprovođenje SSP	2003 - NPAA Nacionalni program za pridruživanje	2003 – NPAA za uskladj. zakonodavstv	5.7.2006 NP za sprovođ. SSP	AP za sprovođ. Privr.sporaz. /27.8.'08/	Nat. Strategy For EI till 2020	11.10.2008. NPI, godišnja revizija	NPI – 5.6. 2008 PPCG – od 2013
SSP na snazi	1.2.'05	1.4.'04	1.4.'09	1.6.2015,	1.4.2016.	1.9.2013.	1.5.2010.

Dinamika otvaranja tržišta i integracioni gep

Faze procesa stabilizacije I pridruživanja	Hrvatska	Makedonija	Albanija	BiH	Kosovo	Srbija	Crna Gora
OTVARANJE TRŽIŠTA	6 godina	10 godina	10 godina	5 godina	10 godina	6 godina	5 godina
	1.3.2008.	1.6.2011.	1.12.2016.	1.7.2013.	1.1.2016.	1.2.2015.	1.1.2013.
Stupanje SSP na snagu	1.2.'05	1.4.'04	1.4.'09	1.6.2015.	1.4.2016.	1.9.2013	1. 5. '10
SSP – plan perioda pune implementacije / <i>internal readiness</i> /	6 godina / Član 5, SSP	5+5 god. max / Član 5 SSP	5+5 god. max/ Član 5 SSP	6 god. / Član 8, SSP	10 godina	6 god. / Član 8, SSP	5 god. / Član 8, SSP
	1.2.2011.	1.4.2014.	1.4.2019.	/	1.4.2016.	18.6.2019.	1.5.2015.
Integracioni gep (Tržište se otvara – a zemlja još uvijek nije “unutrašnje spremna” i nema pristupnog ugovora)	9.12.2011.	Gep počinje od 2014	Gep počinje od 2019	Početak gepa – nije definisan	Tek počinje otvaranje tržišta	Gep počinje od 2019	Gep počinje od 2015
	Nema gepa						
GLAVNI IZAZOVI	Postpristupni apsorpcioni kapacitet za strukturne fondove	Pitanje imena, Grčka, politička kriza	Politički kriterijum	Funkcionalna država	Svi kriterijumi, AP o normalizaciji odnosa sa Srbijom	AP o normalizaciji odnosa sa Kosovom	23&24, Administrativni kapaciteti

Challenges / Izazovi

EVROPSKA KOMISIJA: "C" PRINCIPI STRATEGIJE PROŠIRENJA PREMA ZEMLJAMA ZAPADNOG BALKANA

EC "C" PRINCIPLES FOR A NEW NEGOTIATION FRAMEWORK

2005	C ONDITIONALITY	By meeting the accession criteria
	C ONSOLIDATION	Countinous focus on Enlargement and EI
	C OMMUNICATION	Communication in country and with EU and MS
2009	C REDIBILITY (of the EI process)	Keep it in the EU and in conadidate countries
2010, 2011	C RISIS – towards new Economic Governance, European semester and EC country specific recommendations	Accession process in crisis time, early inclusion on mechanism of the New Economic Governance
2012	C LAUSE OF BALANCE	Balance btw. overall progress in EU integration and progress in C23&C24 (RoL)
2013	C ONCRETE RESULTS (C 23 & 24 trackrecord; Light European semestar for WB region through ERP excising)	To present concrete, meritable results - solid track-record Performance based indicators
2014	C OMMON PRIORITIES - ("FUNDAMENTALS FIRST") C ONNECTIVITY AGENDA	Joint projects, but fundamental rights first (RoL, Ec.governance and PAR pillars) Start of so-called " LIGHT WB EUROPEAN SEMESTER " with ERP cycle; Berlin process and Connectivity agenda;
2015	C OMPETITIVENSS (economy) & C OMMON VALUES (policy)	Cometitive economies and respect of joint European values including solidarity and joint responsibility (for instance in case of the migrant crisis and Europe)
2016	C APACITY to apsorb EU standards in all areas of policies	Promotion of " QUALITY BEFORE SPEED " principle (?) which is based on solid PFM, PAR optimization (administrative capacities) and POLITICAL SUPPORT for reforms
2017	C OMMON ECONOMIC ZONE	Remove barriers to four economic freedom as much as possible (" Re-painted CEFTA 2006 " for regional economy)
2018	C REDIBLE ENLARGEMENT STRATEGY	A credible enlargement perspective for and enhanced EU engagement with the Western Balkans
2019	C REDIBLE EUROPEAN PERSPECTIVE	Candidates to deliver genuine and sustainble results in key issue
2020	C ORONA VIRUS, HEALTH AND ECONOMIC CRYISIS C OMMON REGIONAL MARKET	Credible European perspective - a nev methodology of accession negotiations
2021	C ONFERENCE OF FUTURE OF E UROPE C LUSTERING OF NEGOTIATION STRUCTURES	Future of the Region lies in the EU The future is in our hands!

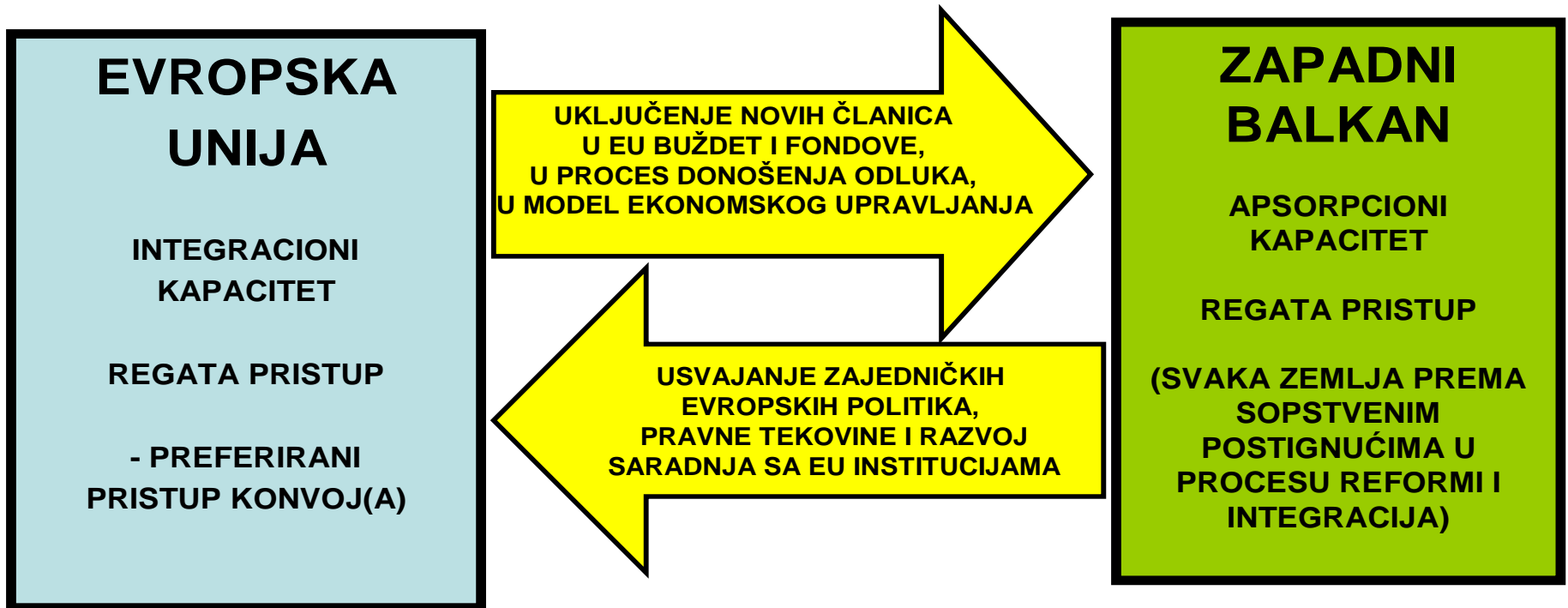
EU integration dynamic of the WB6

EI PHASES	CANDIDATE COUNTRIES WITH OPEN ACCESSION		CANDIDATE COUNTRIES		POTENTIAL CANDIDATES	
	MONTENEGRO	SERBIA	NORTH MACEDONIA	ALBANIA	BH	KOSOVO*
SAA Signing	15.10.'07.	28.4.'08.	9.4.'01.	12.6.'06.	15.6.'08.	27.10.'15.
SAA Market opening	in 2012	in 2014	in 2011	in 2016	in 2013	(in 2026)
SAA Entry into force	1.5.'10.	1.9.'13.	1.4.'04.	1.4.'09.	1.6.'15.	1.4.'16.
Submit application	15.12.'08.	19.12.'09.	22.3.'04.	28.4.'09.	15.2.'16.	
Candidate country	17.12.'10.	1.3.'12.	9.12.'05.	27.6.'14.	29.5.'19. Opinion with 14 priorities	
Accession negotiation (to be) opened	29.6.'12.	21.1.'14.	June '18, Oct.'18, Oct. '19, political decision on 26 March 2020, Draft Negotiation position - 1.7.2020.; NP not adopted in dec.2020 - Veto of BG to MK, low political progress in ALB			
Chapters opened /tempor. closed	33 / 3	18(+4) / 2				
MAIN CHALLENGES	RULE OF LAW (Judicial reform, Fight against corruption and org. crime, Human rights)					
	ECONOMIC GOVERNANCE AND COMPETITIVENESS (through ERPs)					
	PUBLIC ADMINISTRATION REFORM (PAR and PFM)					
	LEVEL OF UTILIZATION OF THE PRE-ACCESSION ASSISTANCE					

Giving / receiving?

EVROPSKE INTEGRACIJE KAO DVOSMJERAN PROCES

Konsolidacija

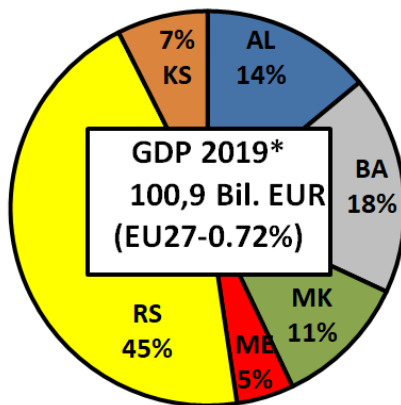
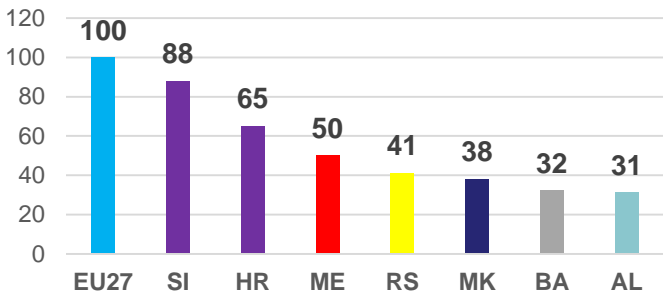
Kondicionalnost

Komunikacija

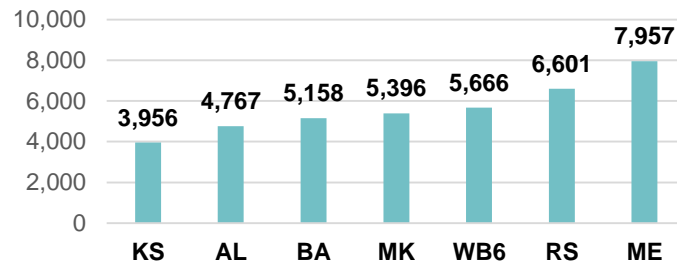
Kredibilitet

**Kvantifikacija
rezultata**

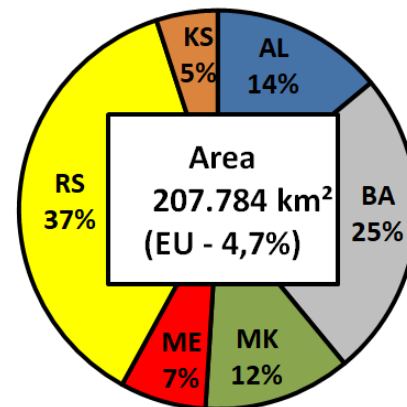
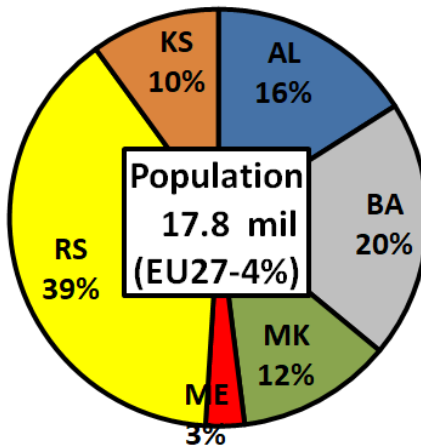
GDP/pc PPS, 2019, EUROSTAT

GDP/pc in EUR, 2019, EUROSTAT

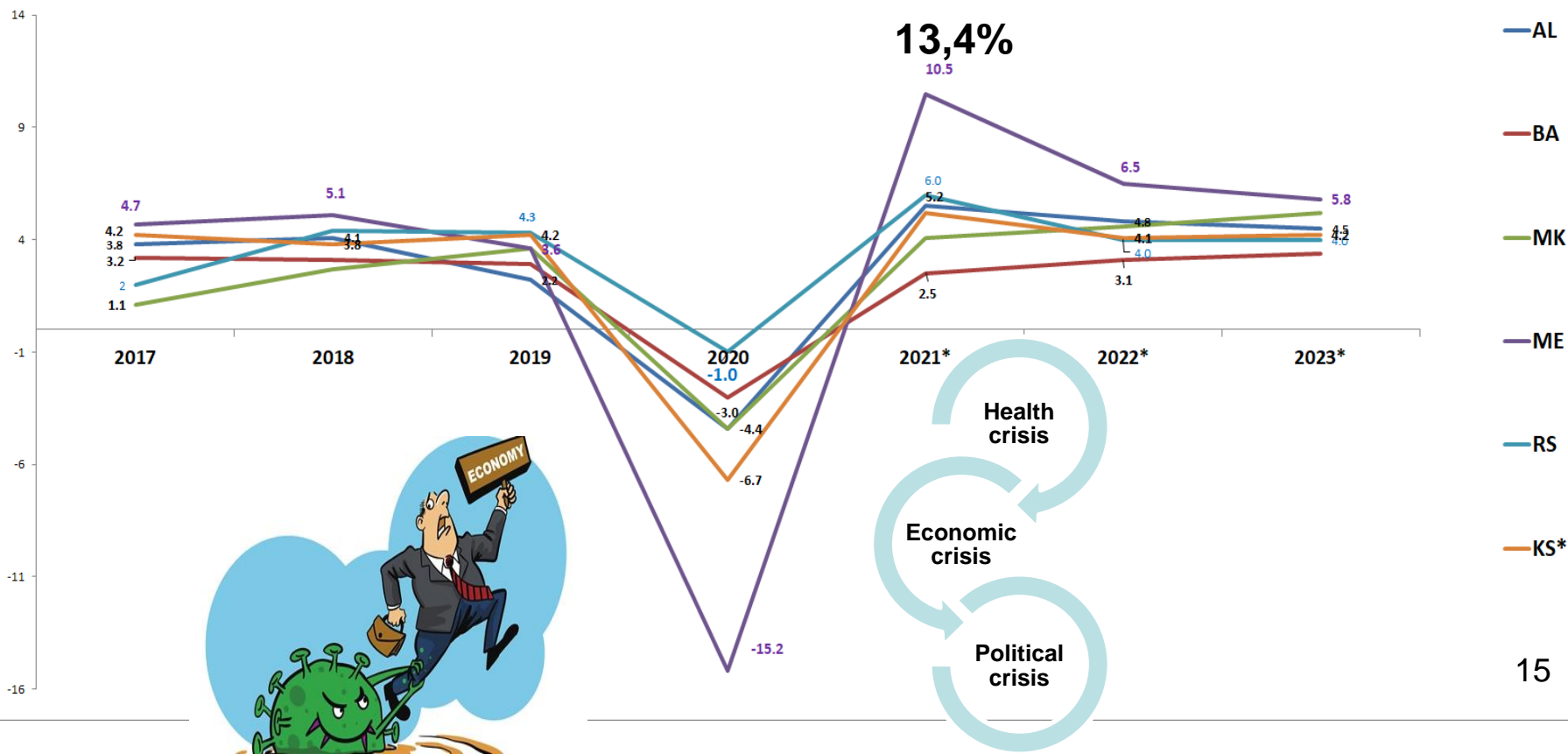

WB6 / EU27

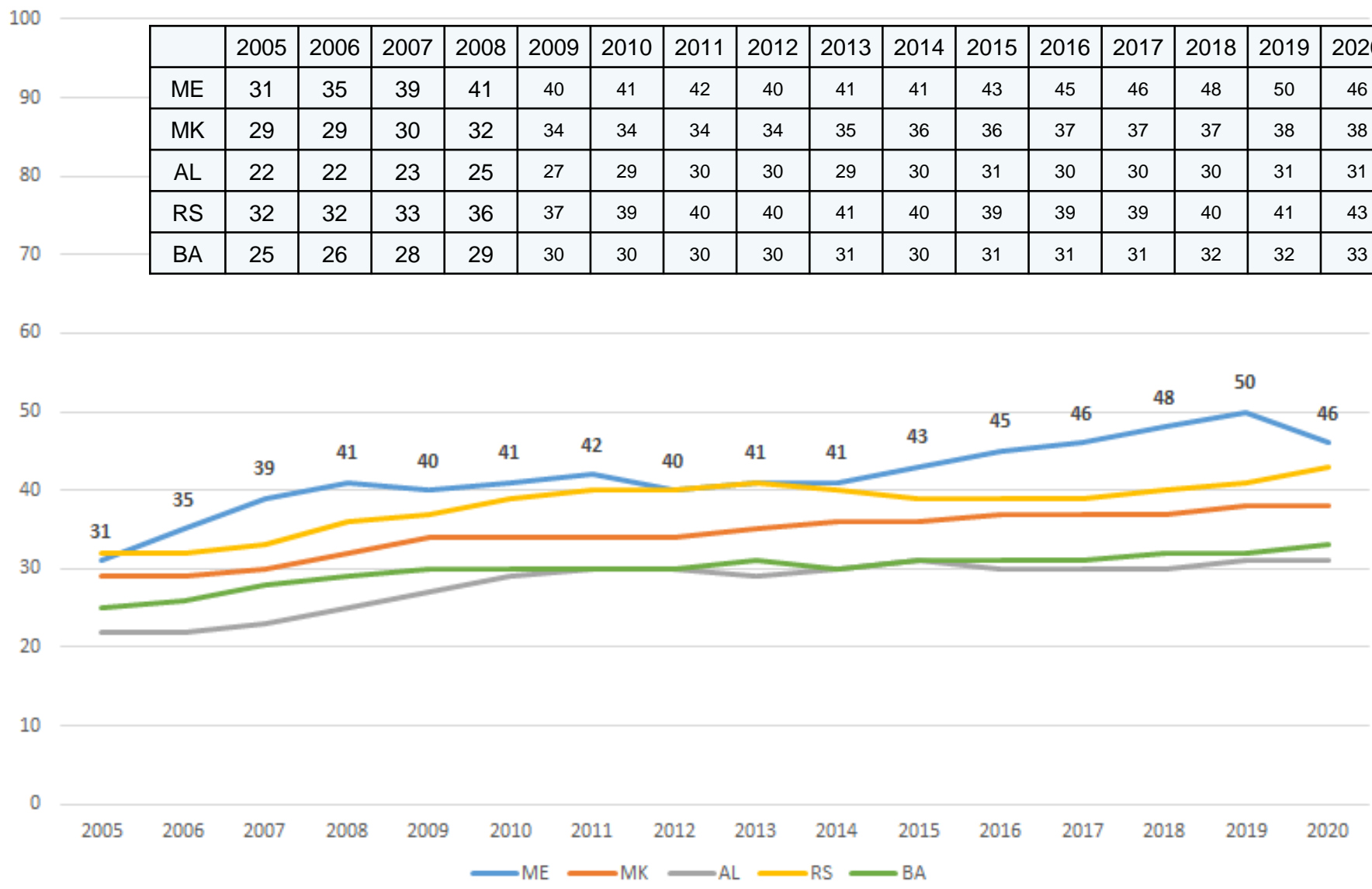
WB region represents 4.7% of the EU territory, 4% of population of EU27 and 0.72% of EU27 GDP in 2019.

WB	ERPs 2021-2023- Estimation of selected indicators 2021									EUROSTAT	
	2020*	2021f	2022f	2023	Unemployment rate (LFS) 2021	Fiscal balance (% of GDP) 2021	Public debt, (% of GDP) 2021	net FDI inflows as % of GDP 2020	CAD as % of GDP 2021	GDP/pc, €, 2019*	GDP/pc PPP, 2019, EU=100
AL	-4.4	5.5	4.8	4.5	11.1	-6.5	78.6	7.3	-7.1	4,781	31
BA	-3	2.5	3.1	3.4	15.7	-3.7	37.1	2.6	-4.6	5,168	32
KS*	-4.4	4.1	4.6	5.2	24.6	-7.9	28.6	4.2	-6.3	3,943	
ME	-15.2	10.5	6.5	5.8	15.6	-2.9	88.4	11.2	-18.7	7,960	50
MK	-1	6	4	4	15.8	-4.9	53.2	1.9	-2.6	5,460	38
RS	-6.7	5.2	4.1	4.2	10.1	-3.0	58.7	6.2	-5.5	6,593	41

Economic convergence of WB GDP/pc PPS (EU=100) 2005-2020

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
ME	31	35	39	41	40	41	42	40	41	41	43	45	46	48	50	46
MK	29	29	30	32	34	34	34	34	35	36	36	37	37	37	38	38
AL	22	22	23	25	27	29	30	30	29	30	31	30	30	30	31	31
RS	32	32	33	36	37	39	40	40	41	40	39	39	39	40	41	43
BA	25	26	28	29	30	30	30	30	31	30	31	31	31	32	32	33

Pristupni pregovori: učinci

Vladavina prava

- **OPŠTI BENEFITI: mir, stabilnost, prosperitet, evropske vrijednosti**
- uspostavljanje institucionalnih veza s EU
- **EFIKASNIJE PRAVOSUĐE**
- **ZAŠTITA LJUDSKIH PRAVA I ZAŠTITA VLASNIČKIH PRAVA**
- **RAZVOJ INSTITUCIJA, uključujući JLS, efikasnije upravljanje i javne usluge građanima**
- harmonizacija zakonodavstva
- ekonomske reforme - po prioritetima
- vizna liberalizacija i postepen rast mobilnosti svih faktora
- otvaranje tržišta - dodatni pritisak na rast konkurentnosti CG p-ća
- strane investicije iz EU zemalja, bescarinski pristup tržištu EU
- obuke, rast konkurentnosti u **sektoru obrazovanja, mobilnost**
- pristup dodatnim izvorima finansiranja iz nebankarskih izvora i strukturnih fondova (pretpristupna podrška, podrška projektima regionalne infrastrukture, ali i priprema projekata za kredite EIB, EBRD, sinergija sa kapitalnim budžetom države)
- mogućnost saradnje, umrežavanja i povezivanja sa jačim industrijama
- dostupnost novim tehnološkim, organizacionim i upravljačkim znanjima
- bolja snabdjevenost domaćeg tržišta (i kvaliteta integrisanog turističkog proizvoda)

Pristupni pregovori: troškovi i ekonomski izazovi

- **TRŽIŠTE SE OTVORILO ZA EU FIRME I CEFTA FIRME** – nema carina na automobile, mobilne, klime...ali došli su i atraktivni i kvalitetni strani proizvodi koji osvajaju prostor domaćih kompanija i pružaoca usluga na našem tržištu
- **MOGUĆI NEGATIVNI TRGOVINSKI UČINCI U POČETNOM RAZDOBLJU** (zbog niske konkurentnosti crnogorskih kompanija, tj. nedovoljno konkurentnih roba i nižeg nivoa konkurentnosti pružanja usluga)
- **POJAČANA KONKURENCIJA** – propadanje nekonkurentnih proizvoda – moguć rast nezaposlenosti (što je dodatno otežano u uslovima ekonomske krize)
- **VISOKI TROŠKOVI EKONOMSKE REFORME, IZGRADNJE INSTITUCIJA I HARMONIZACIJE ZAKONODAVSTVA** (troškovi jačanja administrativnih kapaciteta i neophodnih investicija u preuzimanje EU standarda za malu zemlju su relativno veći, **2-4%** BDP-a)
- **GRANTOVI** - moguća zloupotreba sredstava IPA projekata, zamrznuće sredstava ili propuštanje povlačenja sredstava zbog nespremnosti zemlje (IPA može dati samo do oko **10%** neophodnih investicija...)

Pristupni pregovori: mogućnosti

- **Jačanje ek. saradnje** – EEI kroz rast trgovine i više mogućnosti za biznis
- **Unapređenje dijaloga u zemlji** (političkog i razvojnog); Konsenzus po pitanju EU trebalo bi da podstiče konsenzus po pitanju razvojne strategije zemlje
- **Unapređenje bilateralne i regionalne saradnje**, uz mogućnost posredovanja EU kod rješavanja bilateralnih otvorenih pitanja
- Rastući značaj uključenosti različitih predstavnika društva u dijalog o evropskim integracijama zemlje
- **Skladniji regionalni razvoj – jačanje ekonomske, socijalne i teritorijalne integracije zemlje**, integracija statističkih regija u jedinstveni nacionalni plan razvoja (Pravci razvoja Crne Gore kao srednjoročna razvojna strategija i odgovor na razvojnu strategiju Evropa 2020, i dalje);
- Efikasnije upravljanje i “evropeizacija” kao motor promjena (uključivanje u pretpristupni “light” Evropski semestar”)
- Jačanje uloge lokalnih zajednica i **saradnja više opština na regionalnim projektima i inicijativama**
- “Pakt o nenapadanju” političkih partija kada su EU prioriteti u pitanju
- Pretpristupna podrška - može pozitivno uticati i na **mobilizaciju sredstava za investicije** kako iz domaćih (javni i privatnih), tako i iz međunarodnih izvora (javni i privatni), kao i kroz mješovite oblike mobilizacije finansijskih sredstava za razvoj

Pristupni pregovori: rizici

- **SLABA KOMUNIKACIONA STRATEGIJA**, posebno u finalnoj fazi pristupanja
- **SKRETANJE U POPULIZAM** – verbalna zloupotreba “rječnika” EU agende, kao pokriće za odlaganje suštinskih reformi od strane političkih elita
- **SMANJENJE DISKRECIONE NADLEŽNOSTI VLADE U VOĐENJU MAKROEKONOMSKE POLITIKE**, upravljanju dugom i subvencijama
- Prikriveni otpor integracijama kao **STRAH OD „DESUPERENIZACIJE“**
- **VIŠAK “KONDITIONALNOSTI” KAO POSLJEDICA SLABIH INSTITUCIJA** – transferi nadležnosti sa Vlade na Parlament (gubljenje granice izvršne i zakonodavne vlasti), zahtjevi za izmjenom najvišeg pravnog akta u ranoj fazi integracija, jačanje “političke trgovine” u susret “evropskim” rokovima i sl.
- **NERAZVIJEN INSTITUT LOBIRANJA**, slabo predstavljanje pred EU institucijama i državama članicama
- **NEJASNO ČITANJE “RUŽIČASTIH” IZVJEŠTAJA EU INSTITUCIJA** (iako je Crna Gora regionalni „rekorder“ integracija, ekonomske i demokratske reforme moraju biti dinamičnije (mjerljive)
- **POSTAVLJANJE REALNIH CILJEVA I DOBAR MONITORING** – pretpostavka upravljanja procesom
- **RIZIK NESPREMNOG ULASKA (“KVALITET PRIJE BRZINE”)**